

Serghei COLOȘENCO

Nicolae Tonitza

Biblioteca REBUS

131

Editura SFERA
2017

Cronologie

- 13 aprilie 1886.** Se naște, la Bârlad, Neculai Tonitza, primul din cei cinci copii ai Anastasiei și ai lui Neculai Toniță, de profesiune mic comerciant.
- 1892-1902 – Elev la Școala de băieți nr.2 și la Gimnaziul real „Manolake K. Epureanu”.
- 1902 – Părăsește Bârladul și se înscrie la Școala națională de arte frumoase din Iași, cu profesorul Gheorghe Popovici.
- 1906 – Îl are ca profesor pe Emanoil Panaiteanu Bardesare. Îl ajută pe Gh. Popovici la decorarea capelei palatului Mitropoliei din Iași.
- 1908 – Este admis la Academia de pictură din München.
- 1909 – Părăsește Germania și călătorește în Italia și în Franța, stabilindu-se la Paris, unde lucrează în atelierul pictorilor Aman-Jeau și Laprade.
- 1911 – Se întoarce în țară și participă la expoziția „Tinerimii artistice”.
- 1912 – Termină cursurile Școlii naționale de arte frumoase obținând, prin concurs, „certificatul de pictor bisericesc”.
- 1914 – Până la acest an participase la zugrăvirea bisericilor din Grozești (Bacău), Poeni (Vaslui), Scorțeni (Bacău), iar acum la Netezești (Ilfov).
Au urmat bisericile din Galbeni, Bragadiru, Văleni, Grivița și Durău.
- Concentrat la Bârlad, deschide o expoziție de pictură în sala cinematografului „Pathé-Frères”.
- La Iași, suplinește catedra de desen liniar la Liceul militar.
- Se naște primul său copil, Catrina.
- 1915 – Se naște fiul său Petru.
- 1916 – Demisionează din învățământ. Expune 94 de picturi și desene.
- Mobilizat și trimis pe front, cade prizonier în bătălia de la Turtucaia și este internat în lagărul din Kirdjali.
- 1917 – Se naște fiica sa Irina.
- 1918 – Expune la Iași.
- 1919 – Se mută la București. Colaborează cu cronici plastice și desene cu tematică progresistă la „Presa”, „Steagul”, „Rampa”, „Cuvântul liber” ș.a.
- 1921 – Expoziție personală și participări la altele. Se retrage la Văleni de Munte.
- 1922 – Decorat cu ordinul „Steaua Română” în grad de ofițer; expoziție permanentă în foaierul Teatrului Național.
- 1924 – Expoziție personală. Revine la București.
- 1925 – Întemeiază împreună cu Ștefan Dimitrescu, Oscar Han și Francisc Șirato „Grupul celor patru”.

- 1926 – prima expoziție a Grupului.
1927 – A doua expoziție a Grupului.
1928-1929-1930 – Expoziții personale și participări la Saloanele de desen și gravură.
1933 – Primul contact cu Balcicul. Ocupă catedra de pictură a Academiei de arte frumoase din Iași.
1935 – Participă la mai multe expoziții. Împreună cu un grup de studenți, de absolvenți și de pictori începe zugrăvirea schitului Durău, în trei „vacanțe active”.
1937 – Devine rector al Academiei de arte frumoase. Participă la Salonul oficial de toamnă, unde expun și ficele sale, Catrina și Irina.
1939 – Grav bolnav, se retrage din învățământ.
26 februarie 1940. N.N. Tonitza se stinge din viață.

Apud: Barbu Brezianu, **N.N. Tonitza**, Editura Meridiane, 1986

AFORISME

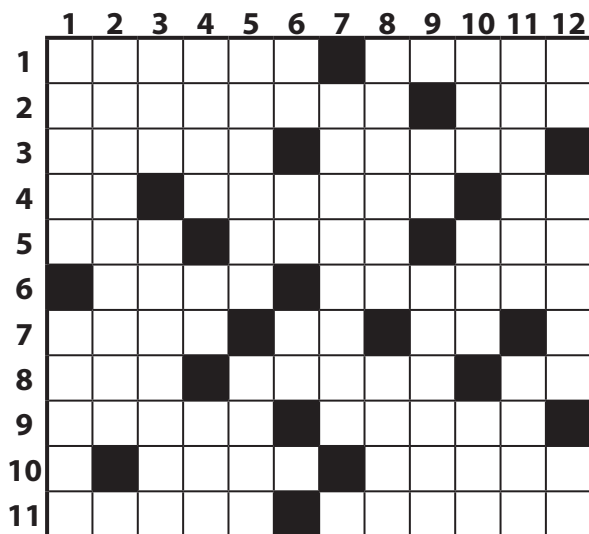
- *Opera de artă fiind un document plastic, reflectă și gradul de civilizație al epocii în care el a fost conceput,*
 - *În artă, ideal și materie, fac una. Nu se pot separa.*
 - *Artizanul stăpânește materia, materialmente. Artistul, spiritualmente.*
 - *Între a „modifica” un ideal și a renunța la el, nu e mare depărtare. Mai întâi, idealul artistului e să fie sincer cu el însuși. Fără această neclintită sinceritate, arta cade în manufactură.*
 - *Arta se cuvine să fie împărtășită norodului.*
-

CRONOGRAM

**CÂND S-A NASCUT LA BARLAD
PICTORUL COPIILOR, NICOLAE TONITZA?
LA 13 APRILIE...
E VSOR, AȘA-Î?**

N. N. TONITZA

(1886 - 1940)

ORIZONTAL: 1) Orașul din Moldova situat pe valea râului omonim, între Colinele Tutovei, unde s-a născut Nicolae Tonitza, la 13 aprilie 1886, în căsuța de pe strada Ștefan cel Mare nr. 341 – Fostul coleg de clasă de la Gimnaziul bărlădean, viitor arhitect, cu care elevul Toniță (pictorul își va scrie numele cu **tz** după ce a plecat peste hotare, pentru completarea studiilor, spre a putea fi rostit în diferite limbi), împreună cu Petru Bulgăraș, viitor pictor, au alcătuit o trupă de teatru dând reprezentații prin casele și curțile cunoștințelor dar și prin satele din vecinătatea orașului pe care, mult mai târziu, l-a imortalizat pe pânză, tabloul aflându-se în colecția Zambaccian (Dumitru). **2)** Numele bunicului dinspre tată, răzeșul „*cu podgorii bătrâne în comuna Ciurești, județul Tutova*”, de unde se trage numele de familie al pictorului – Culoarea predominantă a tabloului **Balcicul sub zăpadă** (masc.). **3)** Lucrătorul calificat în croitorie, cum a fost Neculai I. Tonița, angajat la atelierul neguțătorului de stofe, Vasiliu. Fiind lucrător destoinic, acesta i-a dat în căsătorie pe fica sa, Anastasia. Mezina Ecaterinei și a lui N. N. Tonitza, născută în 1917; copiii cei mari, Catrina (n. 1914) și Petru (n. 1915), împreună cu nepoata Nineta (viitoarea actriță Nineta Gusti), au fost modele pentru pictorul – tată și unchi. **4)** Adrian Secoșanu – Țara europeană unde Tonitza ajunge în 1909, lucrând un timp în atelierul pictorilor Edmond Aman-Jean și Pierre Laprade; în această perioadă a pictat peisaje, portrete și compoziții. În 1910 expune în atelierul său din Montparnasse un număr de 40 de lucrări-pictură și grafică – Radu Paladi. **5)** Cântec de leagăn – „Grupul celor...”, adică Han-Șirato-Tonitza, a avut o expoziție în 1934 – În poiană! **6)** Necredincioși – Frază muzicală reluată în cadrul unui cântec. **7)** Pictor și grafician român, contemporan cu N.N. Tonitza, cu un

desen viguros și expresiv (Iosif; 1881-1958) – A exista – Aurel Băeșu. **8)** Petale de liliac! – Copilul Ismail dintr-o serie de desene datate, din galeria copiilor, când pictorul a vizitat sudul Dobrogei, lucrând la Mangalia și Constanța – Cămașă țărănească. **9)** Muștrare (reg.) – **Portretul... Manoliu**, ulei pe carton, din 1911, reprezentând-o pe cumnata sa (nom.). **10)** Postura copilului Nicolae Tonița la Școala de băieți nr.2 și la Gimnaziul real „Manolake K. Epureanu” din Bârlad, unde i-a avut profesori de desen pe Grassu și Cârdu – Cei căzuți în război pe care-i plâng văduvele și copiii evocați în desenul **Femei la cimitir**, publicat în „Cuvântul liber”, la 6 octombrie 1919 (fem.; sg.). **11)** Grafician și pictor român, cu care Tonitza se împrietenește la München, un adevărat căutător de artă vie și autentică (Lascăr; 1879-1918) – Țara în care Tonitza călătorește în 1903, în cadrul unei excursii a studenților de arheologie din București condusă de Grigore Tocilescu, vizitând Roma, Neapole, Pompeiul, dar și Santa Croce și Sorrento. Peste ani va vizita Milano și Parma, Genova și Veneția, Ravenna și Florența (1909).

VERTICAL: 1) Bisericile din satele Grozești și Scorțeni din acest județ moldav au fost pictate de Tonitza, împreună cu colegii de la Iași, Ștefan Dimitrescu, Constantin Bacalu și Dumitru Pavlu, în 1904, iar în 1912 zugrăvește singur pe cea de a doua – În acest județ din Câmpia Română Tonitza începe în 1914 zugrăvirea bisericii din satul Netezești, împreună cu alți artiști. **2)** Mama pictorului, născută Vasiliu, în Bârlad. Neculai a fost primul dintre cei cinci copii. **3)** Post de televiziune german (siglă) – Încăperea de lucru a lui Tonitza de la Văleni de Munte era luminoasă într-o casă cu prispă la stradă, iar în spate, spre munte, o livadă unde se jucau copiii, pe care tatăl îi urmărește și-i pictează. **4)** Actriță și cântăreață americană (Jeanette) – Eugen Rotaru – Dumnealor. **5)** Populație celtică din antichitate, care a trăit și pe teritoriul Daciei – Lac și localitate în Rusia. **6)** Dan Ionescu – Alexandru Rusan – Francisc Șirato. **7)** „... artistică”, asociația pictorilor și sculptorilor români, care organiza saloane oficiale, la care a participat și N.N. Tonitza (nom.). **8)** Luna anului 1923, când N.N. Tonitza a avut o expoziție personală cu picturi și desene – Localitate în Turcia asiatică. **9)** Ion Andreescu – Numele de alint al pictorului hușean Ștefan Dimitrescu, prieten și coleg de școală la Iași al lui N.N. Tonitza. **10)** Sculptor român, autor al portretului „Tonitza”, unul din membrii „Grupului celor patru”, creat în 1926 (ceilalți fiind Tonitza, Dimitrescu, Șirato), având un rol important în promovarea unei arte realiste (Oscar; 1891-1976) – Tabloul expus de Tonitza în localul *Sindicatului Artelor Frumoase* din București, în ianuarie 1925, cu o sută de lucrări, ce îi redă pe acești oameni lipsiți de vedere, a câștigat admirația iubitorilor de artă. Alte titluri: **Fetița pădurarului, Femeie în cerdac, Croitoreasa, Joc de copii** (sg.; nom.) – Clopot (reg.). **11)** Produsele de ceramică realizate de artiști au fost expuse în anul 1921, alături de tablouri și grafică – Orașul de pe malurile Bahluiului unde tânărul Neculai Toniță frecventează Școala națională de arte frumoase, avându-i ca profesori pe Gheorghe Popovici și pe Emanoil B. Panaiteanu-Bardasare. **12)** Radu Boureanu – Tablourile în care este redată în culori vii Catrina, fiica cea mare, ca o întruchipare a primăverii, iar în **Copil în câmp de flori** apare cu trupul din profil și cu chipu-i suav și meditativ – Para!

Dicționar: OIA, LIL, RTL, LOFF, OREL, ALUT, ZIL.

PINACOTECĂ (I)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1						■						
2								■				
3				■							■	
4					■				■			■
5						■						
6	■		■							■		
7					■		■				■	
8		■						■				
9						■			■			
10					■							
11							■					

ORIZONTAL: 1) Nud zărit din..., tabloul din fosta colecție Caragiale-Logadi, unde „torsul unei tinere se sprijină pe speteaza rotundă a unui jilț purpuriu” – **Fată din Făgăraș**, desen din 1926. **2) ... la Mangalia**, ulei pe pânză, cu soare mult și pustie la ora aceea – **Din lumea celor...**, desenul care a stat la baza tabloului **Interior**, 1920 (sg.). **3)** Turcul pictat în 1935 și schițat într-un desen, în 1936 – Ulei pe carton din 1920 aflat la Muzeul „Vasile Pârvan”, din Bârlad, un peisaj citadin. **4)** Unitățile dozelor de energie în sistemul radiologic – **... de copil** reprezentând-o pe Catrina, fiica cea mare a pictorului, când avea 11 ani, în 1925 – Caro! **5)** Locul de desfășurare pentru **Tânărul clovn** ca și pentru **Clovnul**, ulei datat 1925 – **... moartă cu icoană**, două pânze cu același titlu, dar cu „piese” diferite; una lucrată între 1922-1928 și cealaltă între 1927-1928 (pl.). **6)** Cum s-a iscălit pictorul cu numele de familie al tatălui în perioada cât a fost elev la Bârlad și apoi la Iași – Bogdan Negură. **7)** Fructele (zece la număr) dintr-o **Natură moartă cu pipă**, din 1925 – Făcut scrum. **8)** **Studiu pentru copii...**, din 1926-1928, aflat la Muzeul „Vasile Pârvan” (sg.) – **Studiu pentru...**, creion conté, din 1921, grafică avându-l ca protagonist pe scriitorul Galaction. După terminarea portretului, Tonitza l-a intitulat **Omul unei lumi noi**. **9)** Țara vecină unde avuse loc o mare revoluție ce l-a determinat pe Tonitza să facă desene și caricaturi pe care le-a publicat, după 1919, în ziarul „Socialismul”

– Nicolae Vermont – În întregime. **10)** Formație din trei artiști – Natura din pânzele pictorului care înfățișează diferite obiecte: flori, fructe, icoane, pipă, cărți, cești etc. **11) Liniștea...**, pânză din 1934, în care admirăm tot albastrul intens al mării, spărtura abruptă, masivitatea stâncilor laterale ce ocupă primul plan pe verticală – Femeile de la cimitir, dintr-un studiu numit **Post-mortem**, datat 1920 (sg.; masc.).

VERTICAL: 1) ... hanului Caramiti din Dobrogea (1933), prezintă o viziune panoramică; văzută de jos în sus, urcă abrupt până în dreptul unei magazii proiectate pe un cer albastru, în dreapta se vede un minaret alb – Luna anului 1923 când Tonitza are o expoziție personală (pop.). **2)** Stă pe capul **Mocănelului**, un ulei pe carton – „În curte”! **3)** Una din tătăroaicele pe care le pictează Tonitza în 1938; celelalte sunt: Hamidé, Cadié, Demirnă, Esma etc. – Culoarea în care este pictat copilul care citește, în uleiul din 1924-1925. **4)** În **Interior!** – **Femeie în...**, tabloul din 1925, cu flori pe masă, cu un scaun, cu vasul cu pensule și alte lucruri din cameră. **5)** Râu în Austria – Ada Orleanu – Cap de fată! **6)** Et caetera (abr.) – Albul din tabloul **Balcicul sub zăpadă** – Casă din peisaj! **7)** Omul din Sâmbăta de Sus, desen datat 1926, care trebăluiește în cameră, stând pe un scăunel (pl.) – Unul din pseudonimele pictorului cu care a semnat articole în „Arta română”, „Însemnări ieșene” și „Universul literar”. **8)** Sat în județul Brașov – Obiect din ceramică pictat în mai multe pânze având garoafe, margarete, bujori sau trandafiri. **9)** Corpul feminin fără niciun veșmânt „strânge întrânsul toată lumina din jur și apoi o împrășteie ca pe un mic soare”, spunea N.N. Tonitza, iar tablourile sale sunt de o eleganță fluentă: „pe fond decorativ”, „pe fond verde”, „văzut din spate” etc. – Orașel mai mic – Cută! **10)** Localitate buzoiană – Monstru cu corpul păros, cu picioare și coarne de țap (mit.). **11)** Ultimele picături! – Tabloul din 1926 reprezentând o tânără lipsită de lumina ochilor (masc. neart.) – Boală a albinelor. **12)** Boneta din **Cap de copil** (1926-1927), din **Fata pădurarului** (1924) sau baticul purtat de **Fetița din Văleni** (masc.) – Tabloul din 1926, o intimitate feminină în camera de dormit, cu ceașca de cafea pe măsuță (2 cuv.).

Dicționar: URT, ENS, LOCA.

SOȚIA...

(Monoverb: 6-9)

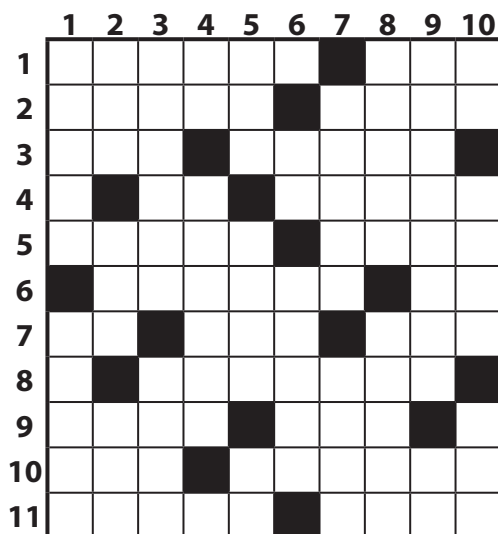

ȘI FETELE

(Biverb: 7; 5)

PINACOTECA (II)

ORIZONTAL: 1) Mobilele cu patru picioare din **Joc de copii**, **Femeie în interior**, **Interior**, **Cafenea la Mangalia**, **Nina în verde** – Locul de odihnă din desenul **Interior**. 2) Deschisă pe masă la **Pamfletarul**, la **Fetiță citind** și la **Copil în roșu citind** – **Joc de copii**. 3) Boneta de pe **Cap de copil** (masc.) – Frânghiile din **Curte de mahala din vechiul București**, **Curte cu rufe-Mangalia**. 4) Doar la mijloc! – Loc pentru mușterii în **Cafenea la Mangalia**. 5) Este verde în **Grădina din Văleni** – Pictor francez (1862-1921). 6) Vasul mic, plin cu cafea, pe o farfurioară în **Cerdacul** – Debutul lui Tonitza! 7) **Cap de fetiță!** – Cărbuni încinși – Ironie finală! 8) Veselie care se vede pe fețele copiilor din portretele făcute de N.N. Tonitza. 9) **Mocănel** – Hornurile care se văd în **Case din Mangalia** (sg.). 10) Crustaceu – Felina neagră din **Vatra**. 11) **Flori** – Fluviu, în toponimia lituaniană.

VERTICAL: 1) Treptele din **Zi tristă la Balcic** – **Bujori**. 2) Bidiviul din **Piața Sf. Spiridon din Iași** sau **În mahala (Hanul)** – În mână la **Cusătoreasă** (pl.) – Din nou. 3) Copacii văzuți în **Grădina din Văleni**, în **Peisaj din Vălenii de Munte**, în **Vedere din București-iarna**, în **Grădină de vară** etc. (sg.) – Pivnița care se vede **În curte**. 4) Caut! – Apărătoare la lampa de pe masă din **La patul bolnavului**. 5) Băătură la **Cafenea la Mangalia!** – „Administrația de Stat a Aviației Civile” (siglă) – Primele picturi! 6) Florin

Barbu – Semne distinctive în **Cimitir turcesc-Mangalia**. **7)** Vehicul de curte, cu o roată, folosit la transportul diferitelor lucruri observat în **Case la Mangalia** – Fesul copilului din **Studiu pentru Ali-Memet**. **8)** Obiectul în verde cu pete în spatele **Cusătoresei** – Pe țarm în **Peisaj marin-Mangalia**. **9)** Bunăvoința ce se observă în **Joc de copii** sau **Frații** – Dimpotrivă. **10)** Tei! – **Flori** – **Corabia roz**.
Dicționar: BAIL, NIE.

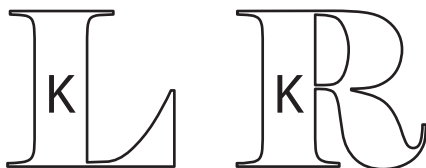
CRİPTOGRAMĂ

B	U	O	R	A	F	I	
	J	I,	O	E,	F	R	
	G	R	T	A	I,	A	
	A	R	D	M	G	R	
	A	N	A	R	E	T	E

Pornind din caseta exterioră din stânga-sus și urmând un anumit traseu, veți afla florile pictate de N.N.Tonitza.

TIP DE DESEN

(Monoverb reflexiv: 4-8)

FANTEZIE

	A		C		E
1		6	3	7	
2		1			
3			12		
4					10
5		8			2
6		11	4		5
7				9	
	B		D		F

- 1) Chemări cu voce tare. 2) Polygon cu opt laturi. 3) Substanță care scoate grăsimile (masc.). 4) Vasul de sticlă cu pești. 5) Susținător financiar. 6) Presat. 7) Separaire.

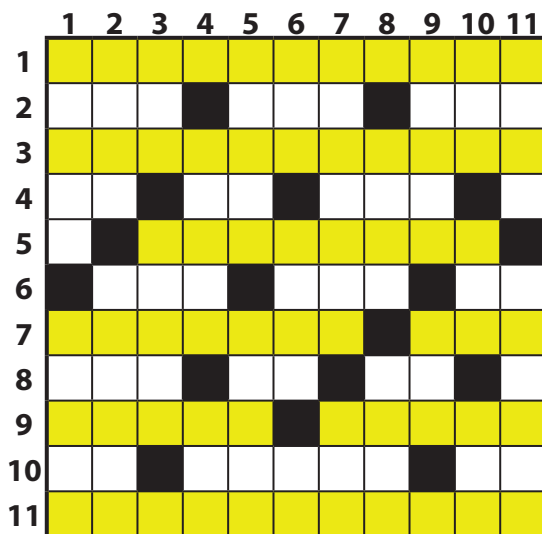
A – B: Creion și acuarelă (1920-1921);

C – D: Ulei pe carton; **E – F:** Ulei pe carton (2 cuv.).

Ultimele două lucrări sunt nedatate.

De la **1 – 12:** Tablou cu tematică socială, în care personajele formează o masă compactă, în tonuri de ocru și gri, datat 1919 (3 cuv.)

PINACOTECA (III)

ORIZONTAL: **1)** ULEI PE CARTON (1926-1929). **2)** Lichidul vieții – Poezii de slavă – Moleculă (abr.). **3)** TABLOU (din 1924). **4)** Birlic – La revedere! – Monarh slav. **5)** ULEI PE CARTON (1924). **6)** Țarm – Mașină aproape maro! – Dumnealor. **7)** CREION ȘI ACUARELĂ (1920-1921) – ULEI PE CARTON (1926). **8)** Arbore (neidentificat), amintit în unele producții populare – Teme la aritmetică! – Abis! **9)** ULEI PE CARTON (1938) – ULEI PE PÂNZĂ (1926-1927). **10)** Unu și una! – Expunerea unei judecăți – Vas de lut. **11)** ULEI PE CARTON (1926; 3 cuv.).

VERTICAL: **1)** Barem – Bun de mămăligă. **2)** Asfințitul soarelui – A rosti ceva nedeslușit (fig.). **3)** Vas plat – Protejează capetele. **4)** A cere ajutorul cuiva – Numele generic al porumbului. **5)** Se ocupă și de căruțe – Unități de măsură a forței. **6)** „Nederlandse Danssport Organisatie” (siglă) – Titlu-acrostih de versuri inedite ale lui Mihail Sadoveanu, „Domniță, Aleasă a Inimii Mele” – Primul număr. **7)** Scuze – Învățător (abr.). **8)** Literă chirilică (var.) – Îndemânări. **9)** Dramaturg român (Bogdan) – Fluier de trestie. **10)** Tip de zahăr – Felină mare – Unitate de lungime marinărească. **11)** Avânt – Desăvârșite.

Dicționar: ELT, ZEA, EACO.

ARITMOGRILĂ

	1	2	3	4	5	6	7
1		16	15	7	11		
2		14	10	8	19		
3		18	9	20	12		
4		17	13	4	2		
5		5	6	1	3		21

ORIZONTAL: **1)** Gen de pictură sau grafică având ca obiect reprezentarea priveliștilor din natură, abordat și de N.N. Tonitza în mai multe tablouri. **2)** Elemente de decor din pânzele „*Grădina din Văleni*”, „*Peisaj din Văleni de Munte*”, „*Vedere din București-iarna*” ș.a. **3)** Pictor român, contemporan cu N.N. Tonitza (Arthur; 1868-1946). **4)** Testul dat de elevul Nicolae Tonița în 1902, la absolvirea clasei a IV-a gimnazială din Bârlad, primind la desen nota 10. **5)** Critic de artă francez care în publicația „*Arcades*”, aprilie-iunie 1947, semnează articolul „N. Tonitza” (Jacques Béreilh).

VERTICAL: **1)** Autoarea monografiei „*Tonitza*”, din 1963, și al articolului „*Expoziția retrospectivă N.N. Tonitza*”, apărut în „*România liberă*”, la 29 ianuarie 1964 (Amelia). **2)** Perioade de timp în geologie – Unsprezece roman. **3)** Act de învoială (inv.) – Existență. **4)** Pictoriță româncă, de origine

maghiară (Margit) – Miligram (abr.). **5)** Aere! – Zăpadă. **6)** Autorul primei monografii „*Tonitza*”, din 1945, cu un catalog raisonné, două planșe color și 48 de fotografii, apărută în colecția „*Maeștrii picturii române contemporane*” (Ionel). **7)** Semnul înmulțirii.

Dicționar: IBRA, SOO.

De la **1–6:** Localul de cult al musulmanilor de la Balcic, pictat de N.N. Tonitza între 1935-1936; **7–12:** Critic de artă român care a antologat, prefațat și notat volumul „*Scrieri despre artă*” al lui N.N. Tonitza, apărut la Editura Meridiane, în 1962, cu un cuvânt înainte semnat de Tudor Arghezi; în 1965 publică monografia „*Nicolae Tonitza*” (Raoul); **13 – 16:** Melodie; **17–21:** Aparat de multiplicat imagini și documente.

CARTE DE VIZITĂ

(8, 5)

Ina VÎNTU-LECCA

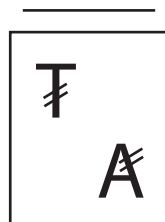
Sub această identitate se ascunde autorul volumului „*Pe urmele lui Nicolae Tonitza*”, Editura Sport-Turism, București, 1981.

TITLURI

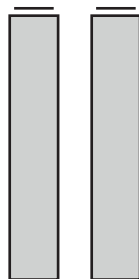
(Monoverb: 6-10)

R_Z T_x i

(Biverb reflexiv: 2, 5)

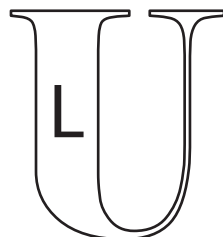

(Biverb: 5, 11)

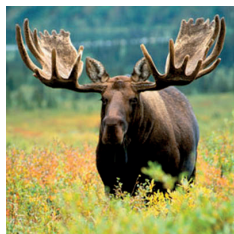
TIPURI DE DESENE

(Triverb: 6, 3, 8)

TITLURI

(Rebo anagramat: $5 + 4 = 9$)

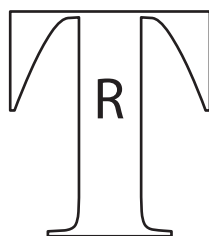
(Rebo eliptic anagramat: $5 + (5) = 9$)

(Scart anagramat: XXXXXEXX)

(Biverb: 8, 2)

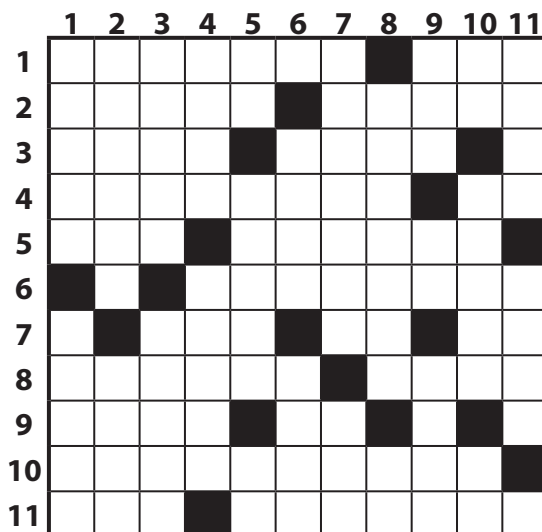
RUBEDENIE

(Rebometagramă: $PXXX + XXXS + OX + XXGXX + UXXX = 7, 5, 7$)

C E L M O

REFERIRI

ORIZONTAL: 1) Scriitorul care-i prezintă pe „St. Dimitrescu și N. Tonitza” în „Dacia”, din 4 februarie 1920 (Nichifor) – Cu inițialele I.P. acest prozator semnează articolul „Artă. Expoziții”, în „Socialismul”, 16 februarie 1920 făcând referire la plastica lui N.N. Tonitza. **2)** Personalitate a culturii noastre, a publicat în „Neamul românesc”, 5 februarie 1920 articolul „Situția lui Tonitza – artist român” (Nicolae) – Scriitor japonez (1642-1693). **3)** „Din lumea celor...”, desen reprodus în monografia lui Petru Comarnescu dedicată pictorului (sg.) – „Dragostea maternă”, la chinezi. **4)** Prozator român care a scris, printre altele, romanul „Copilăria unui netrebnic”, a publicat în „Scânteia”, la 17 decembrie 1944 articolul evocator „N.N. Tonitza” (Ion) – Așa a semnat Daniel Henri titlul „Expoziții”, în „Contemporanul”, 24 martie 1923, după ce a văzut tablourile lui N.N. Tonitza din personala pictorului. **5)** „... de tinerețe ai lui N. Tonitza”, evocare de Barbu Brezianu (neart.) – Istoricul de artă Pavel, autoarea monografiei „Tonitza”, Editura Meridiane, 1963, și al articolului „Expoziția retrospectivă N.N. Tonitza”, publicat în „România liberă”, la 29 ianuarie 1964. **6)** Exeget al operei lui Constantin Brâncuși și al lui N.N. Tonitza, autorul unei monografii dedicate „pictorului copiilor”, în 1967, la Editura Academiei Române, și al Albumului

„N.N. Tonitza”, Editura Meridiane, 1986 (Barbu). **7)** Râu în Ucraina – Miez de nucă! – Camil Ressu. **8)** Miron Grindea semnează în numărul din 25 noiembrie 1933 al publicației „Cuvântul liber” evocarea „La Balcic cu N. Tonitza,..., gazetar și sonetist” – În acest moment. **9)** Zăpadă – Birlic. **10)** Alt istoric de artă, autorul monografiei „N.N. Tonitza”, apărută în 1962 (Petru). **11)** În acest fel - Semnatarul medalionului „N. N. Tonitza”, din „Viața literară”, ianuarie 1924.

VERTICAL: 1) Critic de artă care face un excurs evocator în 1981 cu volumul „Pe urmele lui Nicolae Tonitza” (Valentin) – „Un artist al... sale”, articol din „Contemporanul”, 28 februarie 1960, semnat de Corneliu Baba, fostul student al lui N.N. Tonitza (nom.). **2)** „Expoziția Societății Arta...” prezentare făcută de Francisc Șirato, în „Sburătorul”, mai, 1919 – Plin de noroi (reg.). **3)** Radical chimic (pl.) – Bucată dintr-o pânză. **4)** Casa eschimoșilor – Scriitorul care în „Calendarul” din 1 aprilie 1933 îi trece în revistă pe pictorii din „Grupul celor patru”: N.N. Tonitza, Ștefan Dimitrescu, Francisc Șirato și pe sculptorul Oscar Han (Dan). **5)** Cunună! – „Greta...”, romanul lui Cezar Petrescu pe care N.N. Tonitza îl ilustrează, la cererea autorului, în 1933. Cu un an în urmă a ilustrat „Fram, ursul polar”, al aceluiași prozator – Radu Negru. **6)** Ființa cu chipul duios ce strânge la piept un copil, în tabloul „Maternitate” (pl.) – Leziuni. **7)** Cu inițialele D.C. a semnat în „Țara noastră”, 19 februarie 1928, articolul „Tonitza și Demian” – Gol. **8)** Istoric de artă român care a publicat la Paris, în limba franceză, volumul „Peintres roumains”, în 1962, acordându-i lui N.N. Tonitza un capitol aparte (Dan) – Șah pe margini! **9)** Băț de chibrit – Ioan Alexandru – Păsări solitare. **10)** Alexandru Rosetti – În „Steaua”, numărul din iulie 1964, acest clujean face „Retrospectiva Tonitza” (Dumitru) – Tu, revin-o! **11)** Semnatarul articolului „Grupul celor patru”, în „Universul literar”, 15 martie 1928 (Ion) – Pete.

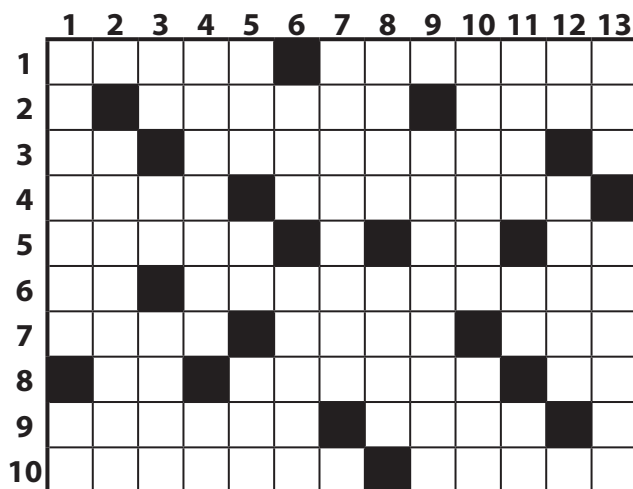
Dicționar: MUAI, SOB, IMOS.

CRITICUL DE ARTĂ

(Biverb eliptic anagramat: $6 + 5 + (3) = 5, 8$)

MAEȘTRII

ORIZONTAL: 1) „Are frumoase însușiri de portretist. *Miky*, de pildă, e cel mai expresiv și mai pictural chip” (Aurel) – „Poetul suav, delicat, ușor trist, al aspectelor noastre urbane” (Marius). **2)** „Se impune cu cea mai frumos echilibrată compoziție din sala „Himere” (Catul) – Cognomenul pictorului Ion Teodorescu, autor al „Compoziției murale”, tablou în gamă de frescă, sinilie, în care elementele «specific românești» abundă într-o magistrală combinație piramidală”. **3)** Târg mic! – „Același vrăjitor al cromaticii” (Gheorghe). **4)** „... în provincie”, articol apărut în „Însemnări ieșene, din 1 august 1938, în care sunt evocați Ștefan Luchian și Gheorghe Petrașcu (pl.) – „Se luptă îndârjit cu materia picturală, pe care a început s-o aple și s-o stăpânească din ce în ce mai intim și mai viguros” (Adam). **5)** „Alături de Pallady și de Iser, este cel mai reprezentativ dintre pictorii noștri moderni” (Camil) – Reîntors! – Sabin Balașa. **6)** Gheorghe Chivu – Cele două panouri sunt „impresionante prin simfonizarea picturală a ansamblului, impresionante prin prețiozitatea materiei utilizate” (Alexandru). **7)** Denumirea antică a Elefantinei, fostă insulă pe cursul mijlociu al Nilului – „Leeds Humanities Research Institute”, SUA (siglă) – „Cucerește din ce în ce mai puternic prin marile lui calități, neîntrecute de nimeni: viziune amplă, simplitate solemnă, expresie adecvată și definitivă, simț și

forță sculpturală” (Oscar). **8)** Anton Lazăr – „... bucureștean”, de Vasile Popescu este o lucrare simpatică, serioasă, de bun-gust” – Tei! **9)** Mari de tot – Pictorul Andrei, născut la Oradea, la 10.04.1925. **10)** „Este cea mai puternică și – curios, pentru unii – cea mai națională personalitate artistică a noastră” (Ștefan) – Tabloul lui N.N. Tonitza ce o reprezintă pe fiica sa.

VERTICAL: 1) Această „natură moartă, cu frumoase calități de ton, dar prea împrăștiat construită și, întrucâtva, goală [...] a fost pentru noi o revelație înaltă” (Henri H.) – Eugen Lungu. **2)** „Se menține – cu o încăpățănare stranie pentru un talent așa de frumos – într-o manieră bastardă care balansează între vitraliu și cubism” (Olga). **3)** Cub pe jos! – Teodor Simionescu – Mapă compusă din foi mari de carton mat pentru desen. **4)** „A văzut în vigurosul și formidabilul peisaj al Reșiței o cocheta, fragilă, transparentă, vaporosă siluetare panoramică și a exprimat-o, așa cum a văzut-o: cu o senină eleganță (Ștefan) – Richard Hette. **5)** Degetul mijlociu! – Ulei pe margini! – „Primăria Municipiului Iași” (siglă). **6)** „Deutsche Tennis Bund” (siglă) – A impregna cu ulei. **7)** „Expune un *Cap de fată* de o feciorelnică suavitate [...] Juriul i-a încredințat anul acesta bursa de călătorie” (Constantin). **8)** „Uniunea Națională a Asociațiilor de Locatari” (siglă) – Cele două constelații din emisfera nordică a cerului, Mare și Mică. **9)** „Expune *Înalte furnale la Reșița*... în culoarea cafenelei turcești. Peisajul din Reșița este totuși o bucată viguroasă și expresivă” (Jean Al.). **10)** Cruste negricioase – Cărbuni incandescenti. **11)** Nomă și oraș în Egiptul antic – Nicolae Hilohi – Nota 3 la muzică. **12)** Clelia Ottone – Veștejit. **13)** Primul număr – Persoana în vârstă amintită de N.N. Tonitza în articolul „Specificul național”, apărut la rubrica „Cronica fantazistă” a ziarului „Adevărul”, din 13 septembrie 1928 (fem.).

Dicționar: IEBU, EGE, SIUT.

PICTORII

(Biverb eliptic
anagramat:

$$4 + 4 + (5) = 4, 8$$

(Biverb eliptic
anagramat:

$$3 + 4 + (4) = 5, 5$$

F A N T E Z I E

1			2			
2						
3				6		
4						
5					4	
6						
7			5			
8						
9			1			
10						3
11						7

1) Fostul coleg de școală al lui N.N. Tonitza, devenit arhitect, al cărui portret a făcut parte din colecția Zambaccian (Dumitru). **2)... din Bârlad**, ulei pe carton (1914). **3)** Cumnata Manoliu din portretul datat 1911. **4)** Schitul din Masivul Ceahlău zugrăvit de „echipa” lui Tonitza din care au făcut parte Corneliu Baba, Călin Alupi, Claudiu Cămăruț, V. Moraru ș.a. **5)** Unul din copiii tătari pe care Tonitza i-a pictat în Dobrogea. **6)** „Notre Dame de...”, romanul lui Victor Hugo a cărui copertă a realizat-o Tonitza în 1920. **7)** Fiul familiei Tonitza, născut în 1915. **8)** Publică în revista „Flacăra”, în numerele din iunie și iulie 1984,

articolele: „Tonitza sau victoria învinșilor, Nostalgia inocenței” și „Tonitza sau victoria învinșilor, Estetica sincerității” (Octavian). **9)** Ulei pe carton din 1925-1926, un interior de casă. **10) Liniștea...**, tablou marin din 1938. **11) Poarta lui...**, alt tablou inspirat de peisajul dobrogean.

Pe coloanele rasterate: numele a doi critici de artă, autorii monografiilor dedicate lui N.N. Tonitza, apărute la Editura Meridiane în 1963 și, respectiv, în 1965.

De la **1 – 7**: numele pictorului.

TITLURI

(Biverb cu incastru anagramat:

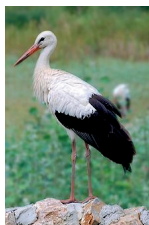
4 + 5: XXXXXXXXEXX = 2, 8)

(Rebo metagramă anagramată:

XXXXX + XXXXi = 7, 3)

O

ARITMOGRIF

A

4	2	8	7	6	1	9	11	10	2	3
	4	2	8		2	12	11	5		
		13	2		3	5	7			
		4	9		4	15	2			
	14	8	12		5	13	1	7		
	16	2	6		6	2	10	17		
	10	2	12		2	14	4	7		

B

Înlocuiți cifrele cu literele corespunzătoare ca să aflați numele a șapte pictori români despre care a scris N.N. Tonitza, pe coloanele orizontale.

Pe verticala **A – B**: pictorul născut la Botoșani (1872-1944), despre care N.N. Tonitza a scris că „*are, incontestabil, calități de mare pictor [...] Romantic prin factura viguroasă a lucrărilor sale, prin culoarea lui de o bogăție rară, prin fuga neconținută după mișcare; realist prin subiectele pe care adeseori le zugrăvește*”.

BĂTRÂNUL NUC*

Bătrânul nuc din vechea mănăstire,
De-ar sta să povestească câte știe,
N'ar mai sfârși grăind o veșnicie,
Căci slova lumii-o ține ca-n psaltire.

În frunza lui pitite-s suvenire
Și-n trunchiul lui ascunsă-i o stafie,
Iar brațele lui negre par să fie
Răbojul unor vremi de pomenire.

Când suflă vântul dinspre miazănoapte
Bătrânul nuc suspină trist, în șoapte
Și foile-i cad una câte una

De-mi par răvașe vechi, îngălbenite
Ce-au rătăcit așa întotdeauna
Purtând pe ele rosturi tănuite.

Nerva

* Sonetul a apărut în albumul Barbu Brezianu, **N.N. Tonitza**, Editura Meridiane, 1986, p.27.

ARITMOGRIF

A

1		12	2	1	6			
2	13	6	8	7	8	2	14	9
3		10	6	4	9			
4		7	11	1	10	4	9	
5	3	7	3	4	7	15	16	9
6	11	17	9	3	7	1	1	4
7		18	4	3	9			

B

Înlocuind cifrele cu literele corespunzătoare, veți afla numele a șapte personalități române care au scris despre pictorul îngrițat pe coloana **A – B**, rasterată.

Aceștia sunt cei care au scris articolele:

- 1) „Grupul celor patru”, 1933 (Dan).
- 2) „Cronica plastică. Expozițiile: Șirato-Tonitza și L.Dem. Bălăcescu”, 1938 (Al.).
- 3) „Claca zugravilor de la Durău”, 1937 (Adrian).
- 4) „Evocare: N. Tonitza”, 1965 (Victor).
- 5) „Cei patru”, 1926 (Șt.I.).
- 6) „Căminul artei: Expoziția peisajului” (Ion).
- 7) „Expoziția Tonitza”, 1930 (Ionel).

PICTORIȚA

(Rebo metagramă anagramată: XXXA + XXXXXXX = 5, 6)

N

Notă:

Pictoriță născută la Focșani (1894-1957). Naturi statice și peisaje de un colorit subtil, într-un spirit decorativ modern.

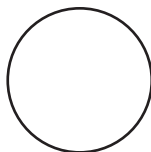
(Dicționar enciclopedic, 1993)

TITLURI

(Rebo metagramă:

XXXC + SXXX = 8)

D A

(Monoverb: 6-11)

OR

MEDICALĂ

(Scart anagramat:

XXXXXXiXXXX)

FANTEZIE

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					

ORIZONTAL: 1, 3, 5, 7 și 9: picturi de N. N. Tonitza.

Celelalte definiții:

- 2) Recrut în armată (fam.).
- 4) Drum prin munte.
- 6) Iod (simbol) – Pictor român (Iosif).
- 8) A aduce o noutate.

VERTICAL:

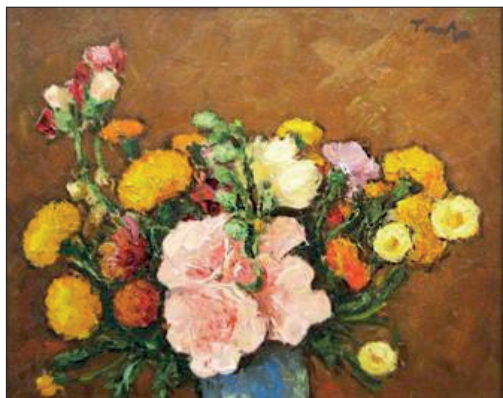
- 1) Tablou de N. N. Tonitza – Pseudonim al lui Victor Eftimiu.
- 2) Taifas, palavre (fam.) – Sat în județul Olt – Canoe simplu!
- 3) Suprafețe de pământ moștenite (înv.) – Semaforul de la intersecții.
- 4) Traiectorii luminoase – Surescitări.
- 5) De formă rotundă – Taie la mijloc!

Dicționar: VIC, URIA

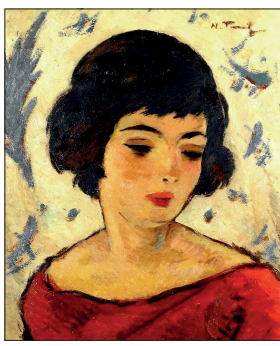
DEZLEGĂRI

P.3: 1886. **P.4.:** BARLAD – MOHOR – ANTONITA – ALB – CALFA – IRINA – AS – FRANTA – RP – UTA – TREI – OIA – ATEI – REFREN – ISER – FI – AB – Z – LIL – OSMAN – IE – FAIER – ELIZA – O – ELEV – UCISA – VOREL – ITALIA. **P.6:** SPATE – TANARA – CAFENEA – UMIL – ALI – STRADA – B – RAZI – CAP – RO – ARENA – NATURI – I – TONITA – BN – MERE – E – ARS – I – A – ORFAN – GALA – RUSIA – NV – TOT – TRIO – STATICA – ETERNA – SARAC. **P.7:** ECATERINA; CATRINA, IRINA. **P.8:** SCAUNE – PAT – CARTE – REMI – ALB – SFORI – R – OA – BANCA – IARBA – BAIL – CEASCA – TO – FE – JAR – NIE – L – BUCURIE – OIER – COS – V – RAC – PISICA – IRISI – UPIS. **P.9:** *Criptogramă:* BUJORI, GAROAFE, TRANDAFIRI, MARGARETE. *Fantezie:* CLAMARI – OCTOGON – SMECTIC – ACVARIU – SPONSOR – INDESAT – IZOLARE. *Tip de desen:* ACUARELE. **P.10:** MATERNITATE – APA – ODE – MOL – CUSATOREASA – AS – PA – TAR – N – R – CERDACUL – MAL – ARO – EI – COSASII – NUD – ELT – TM – AA – E – AFIZE – IRINA – UA – ENUNT – OL – NINA IN VERDE. **P.11:** PEISAJ – ARBORI – VERONA – EXAMEN – LIEGAUX: Geamie, Șorban, arie, xerox. *Carte de vizită:* VALENTIN CIUCA. **P.12:** DEZERTORII; IN IATAC; PESTE ACOPERISURI. PENITA, TUS, ACUARELE. **P.13:** TICULEANA (ciuta + elan). TICULEANA (câine + lutră). MOCĂNEL (cameleon). INTERIOR II. *Rubedenie:* CUMANTA ELIZA MANOLIU (pumn + ataș + oi + zăgan + uliu). **P.14:** CRAINIC – PAS – IORGA – IHARA – UMIL – MUAI – V – CALUGARU – DA – ANI – AMELIA – A – BREZIANU – E – SOB – UC – CR – PICTOR – ACUM – OMAT – AS – U – E – COMARNESCU – ASA – NICHITA. **P.15:** BARBU BREZIANU (babuin + zebra + urs). **P.16:** CIUPE – BUNESCU – A – BOGDAN – SION – TG – PETRASCU – U – ARTE – BALTATU – RESSU – S – ER – SB – GC – CIUCURENCU – IEBU – LHRI – HAN – AL – PEISAJ – TI – ENORMI – ADAM – C – LUCHIAN – IRINA. **P.17:** JEAN STERIADI (jder + asin + căței). CAMIL RESSU (leu + răși + mosc). **P.18:** A – MOHOR – MAHALA – ELIZA – O – L – DURAU – ISMAIL – A – PARIS – PETRU – O – A – PALER – VATRA – B – ETERNA – L – OSMAN. *Titluri:* CU FOARFECA (cofă + furcă); CORABIA ROZ (barză + ciori). **P.19:** CATUL BOGDAN – CATARGI – MANIU – COCEA – STRIMBU – PALLADY – DARASCU. **P.20:** BOTTA – PALEOLOGU – MANIU – EFTIMIU – NENITESCU – FRUNZETTI – JIANU. *Pictorița:* NUTZI ACONTZ (Cuza + Tonitza). **P.21:** *Titluri:* CERDACUL (cerc + scul); CUSĂTOREASA. *Medicală:* TRATAMENTE (Maternitate). *Fantezie:* FLORI – RACAN – AFIZE – TUNEL – IRINA – I – ISER – VATRA – INOVA – COPII.

Retrospectivă N. N. Tonitza

Copiii lui N. N. Tonitza

Coordonatorul colecției: Serghei COLOȘENCO
Culegere text: Constantin Romete
Tehnoredactare: Bogdan Artene
ISBN 978-606-573-436-4

Apărut: iulie 2017
Editura SFERA, Bârlad
Str. C. Hamangiu nr. 15
Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad

**Plachetă apărută sub egida
Casei de Ajutor Reciproc a Pensionarilor „Elena Cuza”
Bârlad**